

Brygida LIKA

Osobowość człowieka a efektywne nauczanie języka obcego

Marzeniem wielu z nas jest szybka i poprawna nauka języków obcych. Często zazdrościmy tym, którym nabywanie umiejętności językowych przychodzi bardzo łatwo i zastanawiamy się, co jest tego przyczyną. Obserwując i analizując poszczególne osoby mówimy, iż są one obdarzone zdolnościami językowymi, ale co tak naprawdę kryje się pod tym pojęciem?

Czy osobowość człowieka wraz z jej składowymi ma wpływ na te zdolności, czy ułatwia uczenie się języka obcego? Termin „osobowość” został wprowadzony do psychologii pod koniec XIX wieku przez francuskich psychiatrów Charcota i Janeta i od tamtej pory pojawiło się wiele definicji tego pojęcia. Według Wielkiej Encyklopedii PWN¹ pojęcie osobowości jest definiowane niejednolicie, najczęściej rozumiane, jako zbiór względnie stałych dla danej jednostki właściwości (cech) psychicznych, warunkujących stałość jej zachowania się i postaw, bądź, jako zespół warunków wewnętrznych wyznaczający organizację zachowania się człowieka, jego psychiczną tożsamość, kierunki i sposoby przystosowania się do otoczenia i jego przekształcenia. Jeden z badaczy osobowości, Hans Eysenck² twierdzi, iż jest to „względnie trwała organizacja charakteru, temperamentu, intelektu i właściwości fizycznych, które determinują specyficzne sposoby przystosowania się do otoczenia”.

¹ Encyklopedia Powszechna. Warszawa, PWN, 1983, s. 11, 354.

² H.J. Eysenck, *Wymiary osobowości*. [w:] A. Januszewski, P. Oleś, T. Witkowski (red.), *Wykłady z psychologii w KUL*, Lublin, RW KUL, 1994, t.7, s. 273-296.

Osobowość będąca ważnym aspektem w psychologii jest od wielu lat obiektem badań, stąd też tak wiele różnic pomiędzy jej paradygmatami. Wielu badaczy podawało różne modele osobowości, jednak często różniły się one jedynie nazwą opisując te same rzeczy. Osobowość wzbudzała zainteresowanie już ponad 2000 lat temu. Jako pierwszy taksonomię podziału temperamentu zaproponował Hipokrates a następnie rozwinął grecki lekarz Galen. Według owego modelu wyróżniamy 4 typy osobowości: flegmatyka, sangwinika, choleryka i melancholika. Pomimo upływu lat podział ten nie stracił na aktualności i nadal jest źródłem inspiracji do współczesnych teorii.

Obecnie wiele uwagi poświęca się modelowi osobowości autorstwa Paula Costy i Roberta McCrae³ tzw. „Wielkiej Piątce”. Model ten został stworzony pod koniec dwudziestego wieku, jako kontynuacja teorii Cattela⁴ oraz Allporta i Odberta⁵. Po szeregu badań Costa i McCrae wyodrębnili tzw. superczynniki, będące podstawowymi cechami osobowości: neurotyczność, otwartość na doświadczenie, ugodowość, ekstrawersja i sumienność.

Pierwsza z cech - neurotyczność - pokazuje przystosowanie emocjonalne i podatność na negatywne emocje. Osoby neurotyczne często mają trudności z kontrolowaniem stresu, negatywnymi emocjami oraz łatwo ulegają nastrojom. W koncepcji Costy i McCrae powyższe cechy charakteryzuje lęk, agresywna wrogość, depresyjność, impulsywność, nadwrażliwość i nadmierny samokrytycyzm. W przyswajaniu języka obcego takie osoby odnoszą mniejsze sukcesy niż ludzie z pozostałymi cechami. Neurotyczność na wysokim poziomie u osób uczących się języka może utrudnić postępy w jego opanowaniu. Lęk przed zrobieniem błędów⁶, niewiara we własne możliwości będą skutkowały niechęcią do rozpoczynania konwersacji, prezentowania swojej opinii. Dla osób neurotycznych bardzo ważna jest relacja z nauczycielem, jego pozytywna motywacja często pomaga w przewyciężeniu zdenerwowania i podejmują ryzyko wypowiedzenia się na forum grupy. W swoich badaniach Gardner⁷, Dakowska⁸ opisują wpływ lęku na wykonanie zadań i dochodzą

³ P.T. Costa, R.R. McCrae, *Revised NEO Personality Inventory Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc., 1992a.

⁴ R.B. Cattell, *Personality, A Systematic Theoretical and Factual Study*, New York, 1950.

⁵ G.W. Allport, H.S. Odbert., *Trait names: A psycho-lexical study*, Psychological Monographs, 1936, 47, nr 211.

⁶ R.L. Oxford, *Anxiety and the language learner: New insights*. S: J. Arnold, (red.), *Affect in Language Learning*. Cambridge University Press, Cambridge, 1999, s. 58-67.

⁷ R. C. Gardner, P. D. MacIntyre, *An instrumental motivation in language study: Who says it isn't effective*. *Studies in Second Language Acquisition*, 1991, 13, 57-72.

⁸ M. Dakowska, *Teaching English as a Foreign Language. A Guide for Professionals*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2005.

do wniosku, iż uczący wykorzystuje jedną z następujących strategii: aktywizuje się z przeuczenia albo stosuje unik i woli milczeć.

Kolejną cechą jest otwartość na doświadczenie. Osoby posiadające ową cechę są ciekawe świata, otwarte na poznanie nowego, poszukują nowe doświadczenia i potrafią je pozytywnie odbierać, dzięki czemu często odnoszą sukcesy w akwizycji języka. Cecha ta łączy się z zdolnościami do uczenia się, spostrzegania i specyficznego sposobu myślenia. Otwartość będą tworzyły takie składniki jak: wyobraźnia, estetyka, uczucia, działania, idee i wartości. Ellis⁹ pisze o badaniach, które wskazują pozytywne związki między otwartością „na nowe” a umiejętnościami językowymi: szczególnie biegłością i poprawnością wymowy. Otwartość na doświadczenie jest bardzo pomocna w opanowaniu języka obcego w związku z mniejszym krytycyzmem w stosunku do innych kultur i skłonności do skorzystania z kulturowego dziedzictwa, które daje dobrze opanowany język. W związku z tym, że otwartość na doświadczenie w dużej mierze jest związana z dziedzicznością możemy przypuszczać, że zdolności językowe są też dziedziczne.

Trzecią cechą jest ugodowość, która wiąże się z pozytywnym nastawieniem i zaufaniem do innych osób. Ugodowość powinna być zrównoważona, gdyż może wiązać się z zbyt dużą zależnością od innych, jeśli jest zbyt wysoka lub przechodzić w stany paranoidalne, gdy jest zbyt niska. Na ugodowość będą składały się zaufanie, prostolinijność, altruizm, ustępliwość, skromność i skłonność do rozczulania się. Warto wspomnieć, że czynnik ten najprawdopodobniej przyczynia się do ładnej wymowy w nauce języka obcego¹⁰. Związane to jest z umiejętnością uważnego słuchania innych a następnie podświadomie taka osoba próbuje użyć swojego głosu, aby harmonizował z rozmówcą.

Następną cechą jest ekstrawersja, która będzie charakteryzowała interakcje społeczne i poziom zdolności, aktywności i łatwość odczuwania pozytywnych emocji. Ekstrawertycy będą emanowali optymizmem, chęcią do zabawy, dobrym nastrojem i zadowoleniem z przebywania w towarzystwie. Costa i McCrae wyodrębnili sześć składników ekstrawersji: towarzyskość, serdeczność, asertywność, poszukiwanie doznań, poszukiwanie symulacji i emocjonalność w zakresie pozytywnych emocji. Dotychczas relacja ekstrawersja – introwersja jest najlepiej zbadanym aspektem osobowości pod względem umiejętności opanowania języka obcego. Jak wykazują badania¹¹,

⁹ R. Ellis, *The Study of Second Language Acquisition*, Oxford University Press, Oxford, 1994 [za:] Guiora, Lane, Bosworth 1967.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ M. Ehrman, R. L. Oxford, *Adult language learning styles and strategies in an intensive training setting*, *Modern Language Journal*, 1990, 74(3), s. 311-327.

ekstrawertycy są rozmowniejsi i w trakcie rozmowy rzadziej przerywają konwersację natomiast introwertycy nie potrafią czerpać korzyści z możliwości, które dają im zadania ćwiczące różne sytuacje komunikacyjne, trzymają się wtedy z boku lub starają się ograniczyć swój udział do minimum. Ekstrawertycy mówią szybko¹², używają wiele kolokwializmów, nie zwracają szczególnej uwagi na przestrzeganie reguł gramatycznych, w przeciwieństwie do introwertyków starających się używać języka bardziej formalnego i dobrze im znanych form gramatycznych. Na początku jesteśmy pod wrażeniem ekstrawertyków, mocno wyróżniają się w grupie i nastawieni są na typową komunikację, introwertycy w tym czasie preferują czytanie czy pisanie. Wyniki badań potwierdzają te spostrzeżenia, jak podaje Komorowska¹³, introwertycy radzą sobie lepiej z ćwiczeniami na rozumienie tekstu czytanego niż z mówieniem i to oni osiągają lepsze wyniki na testach biegłości językowej. Jak podaje Ehrman i Oxford¹⁴, introwertycy przygotowując się do wypowiedzi ustnej wykorzystują kognitywne strategie ustrukturyzowanych wiadomości, które posiadają.

Piątą i ostatnią cechą jest sumienność, która opisuje motywację, zaangażowanie w działania i realizacji celów oraz stosunek do wykonywania zadań. Elementami tworzącymi sumienność są: kompetencja, skłonność do utrzymywania porządku, obowiązkowość, dążenie do osiągnięć, samodyscyplina i rozważa. Sumienność jest bardzo istotną cechą osobowości, pozwala ona często osiągnąć sukces w opanowaniu języka obcego. Jak podaje Janaszek¹⁵ na podstawie przeprowadzonych badań na studentach studiów filologicznych, że intelekt (83%) i sumienność (75%) przyczyniają się do osiągnięcia lepszych wyników.

Naiman i in.¹⁶ oraz Ellis¹⁷ po przeprowadzonych badaniach stwierdzili, że nie tylko badacze, ale sami uczniowie zauważają wpływ osobowości na odniesiony przez nich sukces w nabywaniu umiejętności posługiwania się drugim lub kolejnym językiem. Natomiast Ehrman i Oxford przeprowadzili serię badań, po których doszli do wniosków, że bardzo często cechy takie jak: umiejętność

¹² M. Pienemann, M. Johnston, G. Brindley, *Constructing an acquisition-based procedure for second language assessment*, Studies in Second Language Acquisition, 1988, 10, 217–243.

¹³ H. Komorowska, *Metodyka Nauczania Języków Obcych*. Fraszka Edukacyjna, Warszawa, 2002.

¹⁴ M. Ehrman, R. L. Oxford, *op.cit.*, 74(3), s. 311-327.

¹⁵ K. Janaszek, *Predyspozycje indywidualne studentów wyróżniających się*, Studia Rossica Posnaniensia, Adam Mickiewicz University Press, Poznań, vol. XXXVII, 2013, pp. 89-99.

¹⁶ N. Naiman, M. Frohlich, H.H. Stern, A. Todesco, *The Good Language Learner*, Modern Languages in Practice: 4. Multilingual Matters, The Ontario Institute for Studies in Education, 1996.

¹⁷ R. Ellis, *The Study of Second Language Acquisition*, Oxford University Press, Oxford, 1994.

stawiania pytań, kwestionowanie tego, co się słyszy lub czyta, intuicja w pewnych sytuacjach są gwarantem odniesienia sukcesu. Na tym polu badań jest jeszcze wiele niewiadomych, ale można wnioskować jak podaje Erhman i Oxford¹⁸, iż cechy osobowości mogą ulegać pewnym strategiom nauczania, dzięki którym uczący się opanowuje szybko i dobrze język obcy.

W każdej grupie językowej zespół uczniów (uczących się języka obcego) jest inny. Osoby ekstrawertyczne, otwarte na doświadczenie będą preferowały metody, techniki komunikacyjne, audiolingwalne¹⁹ a jak podaje Komorowska²⁰ introwertycy będą woleli rozwijać umiejętności czytania w celu wyłowienia informacji szczegółowych. Posiadając podstawową wiedzę na temat ich osobowości oraz preferencji w sposobach przyswajania wiedzy warto stosować odpowiednie narzędzia, aby urozmaicić warsztat pracy nauczyciela. Na pewno pomogą w tym ciekawe techniki, które dadzą wykorzystać się w wielu momentach zajęć, zależnie od tego, na co będzie zorientowana lekcja - czy na wprowadzenie nowego słownictwa, zapoznanie z nowymi strukturami gramatycznymi czy na ćwiczenie wypowiedzi ustnych. Wraz ze zmianą metod stosowanych w nauczaniu języków obcych, w którym obecnie bardzo ważne jest podejście komunikacyjne, zmieniło się nastawienie do opanowania i skutecznego posługiwania się słownictwem. Wiemy, iż słownictwo odgrywa ważną rolę w komunikowaniu się i jego braki uniemożliwiają właściwy przekaz informacji.

Wprowadzając nowe słownictwo zawsze należy pamiętać o jego kontekstowej prezentacji, ponieważ podanie pojedynczego wyrazu nie pokaże sytuacji, w której może być użyty, dodatkowo zwracamy uwagę, aby nowe słownictwo było w trakcie zajęć wykorzystywane kilkakrotnie. Wprowadzając nieznaną słownictwo w sytuacjach, gdzie jest to możliwe używamy tak zwanej techniki „odgadywania znaczenia słów z kontekstu”²¹. Musimy zadbać, aby pozostałe słowa były dobrze znane i kontekst był jednoznaczny, wtedy również uczeń będzie wiedział jak dany wyraz funkcjonuje w zdaniu oraz gdzie może go umieścić. W zapamiętaniu wyrazów pomocna jest również technika asocjacji, polegająca na tworzeniu związków skojarzeniowych, dzięki którym mogą powstać mikrosystemy wyrazowe przyczyniające się do powstania pamięci długotrwałej. Techniki asocjacji mogą być: fonetyczne, obrazowe i emocjonalne

¹⁸ M.E. Ehrman, R. L. Oxford, *Cognition Plus: Correlates of Language Learning Success*, Modern Language Journal, 1995, 79, 67-89.

<http://dx.doi.org/10.1111/j.1540-4781.1995.tb05417.x>

¹⁹ V. Cook, *Second Language Learning and Language Teaching*, Edward Arnold, London, 1996.

²⁰ H. Komorowska, *Metodyka Nauczania Języków Obcych*. Fraszka Edukacyjna, Warszawa, 2002.

²¹ E. Gajewska, *op cit.*, 2011.

dla wykorzystania wszystkich kanałów zmysłowych. Układanie historyjek z nowymi słówkami pozwoli wzmocnić twórczość i kreatywność uczniów i pomoże im pokoiarzyć słownictwo z określonymi historyjkami. Warto także polecić technikę znikających słów czy akronimy.

Po wprowadzeniu słownictwa musimy je utrwalić. Pomogą w tym następujące techniki: klasyfikowania i organizowania, kategoryzacji, asocjogramy, zagadki, zmienność słów w tekście, mapy myśli czy profile leksykalne. Klasyfikowanie i organizowanie, polega na układaniu leksemów według różnorodnych kryteriów. Rozmawiając przykładowo o rodzinie, możemy jej członków uporządkować od najstarszego do najmłodszego lub według miesiąca urodzin. Dzięki temu nowe słownictwo zostanie powtórzone kilkakrotnie i mózg na trwale zapisze je w strukturach pamięci. Zajmując się treściami związanymi z umeblowaniem domu możemy meble poukładać od najmniejszego do największego, od najbardziej niezbędnego do pełniących tylko funkcję ozdobną. Kategoryzowanie pomoże uczniom uporządkować zasób słownictwa. Wskazówki do podziału może podać nauczyciel, lecz warto zaproponować uczniom wymyślenie własnych kryteriów, co spowoduje ich większe zaangażowanie emocjonalne i sprawi im dużą przyjemność, dzięki czemu słowa pozostaną w pamięci długotrwale. Warto również polecić technikę asocjogramów, według której nauczyciel podaje słowo wyjściowe a następnie uczniowie wpisują wyrazy, które z nim kojarzą i tym samym powstają tak zwane „haki” na stałe w pamięci.

Wiele badań potwierdza²², iż uczeń przygotowując samodzielnie notatki wymusza intensywne procesy myślowe. Ważne w tym momencie jest przyznanie mu autonomii, aby opanował tą złożoną umiejętność i stopniowo go do tego przygotowywać wpajając różnorodne metody tworzenia notatek. Uczniowie opracowują własne mind-mapping (mapy myśli), które układają zgodnie z własnymi skojarzeniami, starając się graficznie przedstawić związki między rodzinami wyrazów²³. Warte polecenia są również słowniki tematyczne, jako rozbudowana wersja notatek. Istotne jest również wypracowanie w uczniach nawyku, aby obok nowego wyrazu pojawiło się zdanie odpowiadające najbardziej znanemu kontekstowi i synonimy. Ćwiczeniem pomocnym w tego typu zadaniach może być tekst w określonym obszarze słownictwa - na jego podstawie uczniowie opracowują słowniczek tematyczny.

Mając odpowiedni zasób słownictwa, osobom uczącym się języka obcego łatwiej będzie doskonalić umiejętność rozumienia ze słuchu. Słuchanie jest

²² M. Żylińska, *Neurodydaktyka*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, 2013.

²³ T. Buzan, *Mapy twoich myśli*, Łódź: RAVI, 1999.

sprawnością najczęściej wykorzystywaną w naturalnych warunkach komunikacyjnych. Jak podaje Gajewska²⁴, na znaczenie komunikatu składa się kontekst lingwistyczny (zdanie i jego sens lingwistyczny), kontekst sytuacyjny (miejsce i czas interakcji, role społeczne uczestników) oraz kontekst interakcyjny (budowy konfliktu czy zażyłości w trakcie relacji). Kontekst pomaga skoncentrować się na słuchanym tekście i uchwycić jego sens. Wiele razy w trakcie odbioru tekstu słuchanego wykorzystujemy domysł językowy. Ważne jest, aby uświadomić uczniom jak często się nim posługujemy, ponieważ nie zawsze panują idealne warunki do odsłuchania komunikatu. Komunikaty mogą być różne: wystąpienie publiczne, porada, zapowiedz na dworcu, nagranie telewizyjne czy rozmowa osób trzecich. Każdy z nich ukierunkowany jest w zależności od celu na ogólne zrozumienie, wychwytywanie informacji czy zrozumienie szczegółowe. Gdy przystępujemy do słuchania musimy sprecyzować zadanie, ponieważ jest ono powiązane jeszcze z innymi sprawnościami językowymi np. z pisanem.

Przy rozwijaniu sprawności słuchania pamiętajmy zawsze o doborze tekstu. Starajmy się dobierać teksty pod kątem zainteresowań uczniów oraz o odpowiednim stopniu trudności językowych. Jeśli tekst będzie zawierał nowe wyrazy, ale pozwoli zrozumieć informacje, nie zniechęci uczącego się, ale będzie kształtował domysł językowy. Obecne podręczniki zawierają wiele ćwiczeń na rozumienie tekstu słuchanego, jednak często zadania pozbawione są technik, które pozwolą odpowiednio przygotować ucznia do odsłuchu. Techniki te powinny zawierać elementy języka, które pomogą w powtarzaniu i zaktywizowaniu materiału oraz wprowadzić nieznaną słownictwo. Aby głębiej rozbudzić zainteresowanie możemy podać temat słuchanki i poprosić uczniów o stworzenie hipotez dotyczących tekstu. Hipotezy mogą być stawiane na podstawie tytułu lub po podaniu kilku słów kluczowych przez nauczyciela. Następnie uczniowie starają się wywnioskować, o czym będzie słuchany tekst. Możemy wysłuchać fragmentu i w grupach poprosić o dokończenie historii. Alternatyw jest w tego typu zadaniach wiele. Często, gdy słuchanka jest dialogiem mamy do dyspozycji zdjęcia, które uzupełnią i ubarwią daną sytuację, pobudzają wtedy bodźce odbierane kanałem wzrokowym. Na podstawie fotografii możemy zadawać mnóstwo pytań, warto zaproponować uczniom, aby odpytywali się wzajemnie lub jako nauczyciel, wykorzystując metody twórcze będziemy kierować przebiegającą rozmową. Wykonując ćwiczenia związane z tekstem słuchanym kilkakrotnie warto pamiętać, aby były zorientowane na różne cele, takie jak zrozumienie ogólne, wyszukiwanie konkretnych informacji albo wychwytywanie detali, w ten sposób unikniemy znużenia

²⁴ E. Gajewska, *op cit.*, 2011.

tekstem. Aby dodatkowo podwyższyć skupienie uwagi uczniów, warto zorganizować konkurs związany z hipotezami, słowami kluczami lub quiz „kto najtrafniej odpowie na zadane pytania?”.

Prowadząc zajęcia z języka obcego łatwo jest zauważyć, iż uczącym się najtrudniej jest wykorzystać swoją wiedzę w wypowiedzi ustnej. Istnieje wiele typów wypowiedzi, takie jak prezentacja, wykład czy ogłoszenie, lecz w życiu codziennym najbardziej jest nam potrzebna zwykła rozmowa. Przez wiele lat nie zwracano uwagi na to, aby była ona naturalna i autentyczna w trakcie zajęć, dopiero pod koniec lat 90-tych podejście to uległo zmianie i zaczęto stosować techniki, które pozwalają uczniom na wykorzystanie swoich umiejętności językowych w różnych sytuacjach komunikacyjnych. Rozmówcy chcą przekazać i odebrać informacje, ale trzeba pamiętać, iż musimy ich nauczyć zasad grzeczności językowej, ponieważ w komunikacji pozaszkolnej są one ważniejsze niż błędy gramatyczne. Istotne jest również, aby rozmówcy potrafili odchodzić od wypowiedzi prowadzonych według wzoru do swobodnej kreatywnej rozmowy. Zadaniem nauczyciela jest zachęcenie i stworzenie warunków do zabierania głosu oraz tworzenie okazji do mówienia o swoich odczuciach, nastrojach czy też opiniach. Pamiętajmy, iż atmosfera w klasie musi być przyjazna, ważne są wzajemne relacje nie tylko między uczącymi się, ale również między nauczycielem a uczniami. Jeśli uda się wyzwolić czynnik motywujący do wypowiadania, jakim jest przyjemność mówienia wtedy osiągniemy sukces edukacyjny. Pomogą nam w tym na pewno gry językowe oraz zabawy wyobraźnią. Najprościej jest wykorzystać bodźce obrazowe do zapoczątkowania wypowiedzi ustnych. Na tablicy umieszczamy kilka podobnych obrazków i prosimy jednego z uczniów, aby wybrał jeden i opisał go z detalami, inni w tym czasie próbują wybrać właściwy obraz zapamiętując jego charakterystyczne cechy. Następne, ćwiczenie polega na tym, iż jeden z uczniów otrzymuje obraz inni zadają pytania i próbują odgadnąć, co jest na ilustracji. Uczeń posiadający w danym czasie obraz może udzielać jedynie odpowiedzi „tak” lub „nie”. Kolejnym zadaniem zmuszającym uczniów do koncentracji, będzie pokazanie zdjęcia przez 30 sekund i poproszenie o zapamiętanie jak największej ilości szczegółów. Po czym uczniowie zostają poproszeni o opisanie obrazu przez wybraną osobę lub zadawanie sobie wzajemnie pytań. Na koniec, znów istnieje możliwość zorganizowania konkursu, zadając pytania do uprzednio oglądanej ilustracji.

Zdjęcia warto wykorzystać także do ćwiczeń rozwijających twórcze myślenie. Jednym z nich może być wymyślenie przez uczniów historii do zdjęcia pokazanego przez nauczyciela i odtworzenie możliwej sytuacji przed zrobieniem zdjęcia oraz tego, co nastąpi w niedalekiej przyszłości. Następnym ćwiczeniem opartym na ilustracji może być tak zwane „wnioskowanie z obraz-

ka”. Na podstawie ilustracji przedstawiającej różne osoby uczniowie zachęceni są do puszczania wodzy wyobraźni i opisanie trybu życia przedstawionych osób, ich zainteresowań, miejsca pracy oraz cech osobowości. Na bazie tego ćwiczenia nauczyciel może poprosić uczniów, aby wcieliili się w przedstawione osoby i odegrali dialogi do podanych przez nauczyciela sytuacji. Bardzo dobrym ćwiczeniem jest również parodiowanie bohaterów ze znanych filmów. Po prezentacji fragmentu filmu uczniowie proszeni są o naśladowanie przedstawionej sytuacji. Im umiejętności językowe uczniów będą większe tym szerszy mamy wachlarz technik rozwijających sprawność mówienia. Warto wspomnieć również o technice odgrywania ról, debacie, dyskusji czy o optymistach i pesymistach. Ta ostatnia technika jest często wykorzystywana przy przedstawieniu realizacji jakiegoś projektu, jak budowy hali sportowej w mieście, wyjazdu wakacyjnego do egzotycznych krajów. Uczniów dzieli się na optymistów i pesymistów, zadaniem optymistów jest przedstawienie zalet i korzyści z projektu natomiast pesymiści ukazują wady projektu i snują czarne wizje.

Kolejną ważną sprawnością w opanowaniu języka obcego jest czytanie, czyli odbiór tekstu napisanego przez autora. Uczniowie często odbierają sprawność czytania, jako łatwą niewymagającą większego zaangażowania, jednak tak jak i słuchanie jest sprawnością receptywną, tworem sztucznym(kodem), którego trzeba się nauczyć. Przez wiele lat podejście do sprawności czytania ulegało zmianie. W końcu zdano sobie sprawę, iż jest to skomplikowany proces spostrzegania i wyrażania znaków graficznych, następnie rozumienia treści tekstu aż po znaczenie odbieranych symboli, jak podaje Okoń²⁵. W nauce języków obcych czytanie posiada dodatkową trudność, w postaci nauki lub sprawdzania struktur gramatycznych i wyrażen. Wiele technik jest pomocnych w rozwijaniu sprawności czytania. Są one takie same jak przy rozwijaniu sprawności słuchania - rozmowa na temat związany z tekstem, stawianie hipotez dotyczących tekstu, asocjogramy, dobieranie odpowiedniego obrazka, itd. Przy technikach sprawdzających zrozumienie tekstu czytanego warto wspomnieć o „odgadywaniu treści tekstu na podstawie widocznych fragmentów”. Nauczyciel przy tej technice kopiuje tekst następnie ugniata tekst w luźną kulę i daje poszczególnym grupom. Kule nie mogą być prostowane a ukryty tekst zwiększa zainteresowanie i stymuluje wyobraźnię. Uczniowie na podstawie odczytanych fragmentów starają się stworzyć całą historię. Godna uwagi jest też technika „znajdź słowa tekstu”, gdzie uczniowie muszą samodzielnie

²⁵ W. Okoń, *Nowy Słownik Pedagogiczny*. Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa, 2001, s. 63.

uzupełnić luki nieznanymi słowami. Technika ta pomaga kształcić domysł językowy i uświadamia, że tak naprawdę nie wiemy co usłyszymy czy przeczytamy.

Pisanie jest sprawnością językową, która do niedawna była często pomijana lub ograniczona do ćwiczeń z gramatyki czy tłumaczeń literatury. Wraz ze wzrostem pisemnego komunikowania się w postaci wiadomości na komunikatorach czy E-maili zmieniło się podejście do rozwijania sprawności pisania. Musimy jednak zdać sobie sprawę, iż pisanie wymaga wieloletniej nauki, ponieważ potrzebna jest znajomość zasad formalno-gramatycznych oraz form pisanych tekstów. Zadaniem nauczyciela jest wyposażenie ucznia w umiejętności planowania związane z napisaniem tekstu, czyli analizą polecenia, oceną zakresu znajomości środków językowych niezbędnych do wyrażenia myśli i zaplanowania czasu na wykonanie. Uczący się języka obcego pierwsze teksty zwykle piszą odtwórczo, aczkolwiek powinni być od samego początku wdrażani do dopasowywania tekstu do sytuacji i intencji komunikujących się. Pamiętajmy również o tym, aby nauczyć pisania tekstów, które w przyszłości będą przydatne i oceniając je zwracamy uwagę na możliwości i dysfunkcje dzieci.

Pisanie pomaga także zapamiętać nową leksykę i struktury składniowe, chociaż najczęściej tę sprawność uczący się ćwiczą w domu, jako zadanie domowe. Jednak w tym przypadku należy poświęcić kilka minut lekcji na przygotowanie uczniów do samodzielnej pracy. Najczęściej spotykanymi pomocnymi technikami w tworzeniu wypowiedzi są: burza mózgów, mapy myśli, sześć kapeluszy, pytania dziennikarskie, itd. Uczniowie za pomocą tych technik zbierają pomysły i planują pracę pisemną. Technika burzy mózgów najczęściej wykorzystywana jest w grupie, temat podajemy np. na środku kartki i wokół niego uczniowie zapisują wszystkie skojarzenia, następnie analizują pod kątem przydatności w redagowaniu tekstu. Na podstawie wybranych zagadnień tworzą tekst. W podobny sposób posługujemy się techniką map myśli, która różni się od burzy mózgów usystematyzowaniem zapisu. Często też korzystając z map myśli pomagamy sobie strzałkami symbolizującymi wywodzenie się jednych słów kluczy od innych, dzięki czemu sam tekst jest już uporządkowany. W grupach językowych na poziomie B1, B2 warto polecić technikę „sześciu kapeluszy”, która pozwala przyjrzeć się zagadnieniom pod różnym kątem. Nauczyciel przygotowuje symboliczne kapelusze o kolorach: białym, czerwonym, czarnym, żółtym, zielonym i niebieskim, każdy z nich będzie gromadził odpowiednie informacje. W kapeluszu białym znajdują się wszystkie fakty, w czerwonym związane z tematem uczucia i emocje, w czarnym podane zostaną wady, słabe punkty i zagrożenia, w żółtym efektywność działań, zielony symbolizuje kreatywność, a więc będą się w nim mieściły

ciekawe pomysły a w ostatnim niebieskim kapeluszu będą wytyczne do kontroli i sposobu realizacji całego tekstu. Na podstawie opracowanego w ten sposób zagadnienia łatwo będzie zawrzeć w tekście istotne informacje. „Pytania dziennikarskie”²⁶ jako technika może być wykorzystywana przez nauczyciela w grupach stawiających pierwsze kroki w opanowywaniu języka obcego. Uczniowie zadają proste pytania typu: „kto?”, „co?”, „kiedy?”, „gdzie?” i na ich podstawie mogą stworzyć opowiadanie czy opis.

Technika, która wymaga dużych umiejętności językowych to „korekta obcego tekstu”²⁷, która skłania do refleksji nad własnymi umiejętnościami. Uczeń rozpoczyna od pokazania dobrych stron w tekście, mówi o intencjach piszącego. Na samym końcu wskazuje błędy w tekście i co ważne proponuje zmiany, które zrobiłby, aby uatrakcyjnić dany tekst.

Osoba obdarzona umiejętnościami językowymi ma wyjątkową strukturę osobowości. Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi przez Lalonde, Lee i Gardnera²⁸ ponad 83% nauczycieli było zdania, iż do tych cech należą: skrupulatność, wytrwałość, towarzyskość, niezależność, ciekawość, zaangażowanie, zorganizowanie, aktywność, łatwe przystosowanie do różnych sytuacji, asertywność i wyobraźnia. Za pomocą ciekawych technik nauczyciel w trakcie prowadzonych zajęć może wszystkie te cechy jeszcze wzmocnić i wyzwolić w uczących się pozytywne nastawienie do pracy nad przyswajaniem języka obcego. Ważne jest, aby wszystkie sprawności językowe były rozwijane, ponieważ jedynie to zapewni swobodne posługiwanie się językiem. Nauczyciel musi być nie tylko kreatywny, ale również musi być dobrym obserwatorem w trakcie procesu dydaktycznego, aby dobierać w zależności od preferencji uczniów właściwe techniki pracy, które przyniosą dobre efekty.

PERSONALITY AND EFFECTIVE FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Summary

The first part of the article introduces the concept of personality, which aroused interest even in the time of Hippocrates, but the heyday of research on it fell on the twentieth century. Nowadays, "The Big Five" created by Paul Costa and Robert McCrae is the leading personality model. It consists of five factors: neuroticism, openness to experience, agreeableness, extraversion and conscientiousness. There are still many unknowns connected with them.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ R.N. Lalonde, P. A.Lee, R.C. Gardner, *The Common View of the Good Language Learner: An Investigation of Teachers' Beliefs*, Canadian Modern Language Review, 1987, 44, 16-34.

We do not know exactly how each factor affects student's learning a foreign language, but many studies confirm the indirect or direct impact of personality on the acquisition of a foreign language. Openness to experience, conscientiousness and extroversion have a positive effect on the acquisition of a foreign language, while a high level of neuroticism or agreeableness are negative factors. The second part of the article presents teaching techniques that contribute to the variety of lessons. If teachers get to know the personality traits of their students, it will be easier to predict their preferences and choose appropriate strategies and working methods. All this will help in developing skills needed in the process of foreign language acquisition.